

אמר ר' אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקביה עושה לו חפציו, ובדק"ס שם בילקוט כ"י נ"ח א"ר דימי בר חמא וכ"ה בילקוט ע"ש.

(ובתורות י') אמר רב אבדימי בר חמא פרט לנשיא שנצטרע וכו' ע"ש. ועיין (בכ"מ פ"ו ע"א) רב חמא בר ברתי דחסא ולפמ"ש בערך אב ובנו דאפשר לקרא לנכדו ברא ע"ש. אפשר לומר דנקרא בר חמא בר חסא והיינו ע"ש זקנו חסא אביו של אמו, משום דר' חמא ה"י בן בתו ואחרי כל זה אתה הקורא תדון אם שוים המה.

אבדן. שם אמורא הנמצא בתלמוד בבלי וירושלמי.

החוכן : א. אבדן ; אבדן ; אבדן ; אבא יודן ; אם אחד הוא. ב. תירוצ על קושית הגאון בעל מלא הרועים זצ"ל. ג. שם מקום שנקרא אבדן.

א. אם : — אבדן ; אבדן ; אבדן ; אבא יודן — אחד הוא.

הוא ה"י תלמידו הגדול ואמורא דרבי מתורגמניה פני משה כאן. בתענית פ"ד ה"א. ובפ"י לבעל חרדים המשמיע לרבים הדרשה שלוחש באזנה עיין בירושלמי ברכות פ"ד ה"א כהדא דרבי מפקד "לאבדן" אמוריה אכרין קומי ציבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קאים וכו'. (ושם פ"ד ה"א) דרבי מפקד לאבדן אמורי אכרין קומיהון מאן דיצלי וכו' ע"ש. ובקרבן העדה ר' צוה לאבא יודן אמורי וכו'. ועיין רש"י (יבמות ק"ה ע"ב) אבדן תלמידו של רבי היה עכ"ל, ובתוס' שם אבא יודן בירושלמי ואבדן לישנא קלילא ע"ב.

בב"ר פרשה י' ס' ה' דהא רבי יתיב ודריש והנה אמר לאבא יודן אמורי אכרין קומי דציבורא יצלק דחולה עד יומא קאים ע"ש.

ומזה נראה בפירוש דאבא יודן ואבדן אחד הוא. ועיין פסיקתא רבתי ט"ז.

וברכות (כ"ז ע"ב) והא אמר "אבידך פעם אחת נתקשרו שמים בעבים וכו' ועיין בראש שם שג"כ גורס אבידן ובהג' מלא הרועים כ' נ"ב ג"י הערוך אבדן ופ"י אבא ודן שמו ולישנא קלילא קרי ל"י אבדן ועמ"ש בספרו כגוס סופרים ערך אבידן וכו' ע"ש.

ובדקדוקי סופרים אות א' ד"ל וכ"ה בב"ר (ושם אבידן) וכ"ה בכ"י פארמא (ושם אבדן) וכ"ה בא"ז ה"ל ע"ש ס' ט"ז. ומחזק הגירסא ר' אבין דהנה מהאמוראים האחרונים משא"כ אבדן דה"י תלמידו דרבי ומביא עוד גרסאות אבא אבון, וסיים וט"ס בשניהם וצ"ל אבדן ע"ש. וכן באות ג' ע"ש היסב, ובכ"י וויען אבאדן. ובכ"י מינכען אבדן, ובכ"י לידען אבאדן, (יבמות ק"ה ע"ב) במעשה דר' ישמעאל בר' יוסי ואבדן אצל רבי שאמר אבדן לריב"ר מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש וכו' א"ל רב לאבדן פוק בדקה וכו' ע"ש.

ובנדה ס"ו ע"א והיא דאתאי לקמי' דרבי אמר ל"י לאבדן זיל בעתה וכו' ע"ש.

ירושלמי ברכות פ"ה ה"א אבדן שאל לרבי כמה מעלות בקודש וכו' ובהג' מהר"ם די לונזאנו נ"ב פ"י אבא דן (ראה חיד"א, עיין בבבלי יבמות ק"ה שנדון ביסורין וקורא הדורות שם שמות על שם דן אנכ"י וכו' ע"ש).

במד"ר ויקרא פרשה ה' ס"ד מעשה בריא ור' יהושע ור"ע וכו' והנה תמן חד בר נש והנה שמי' אבא יודן וכו' והנה יהיב סרנסה בעין טובה ואמרו מה אבא יודן עביד וכו' אמר להן הוא אבא יודן דעכדי אבא יודן דעיזין אבא יודן דגמלי וכו'. רשב"ל אזל לבצרה והנה תמן חד בר נש והנה שמי' אבא יודן רמאי וחזי לא ה"י רמאי וכו' וכו' עוד שם, ובילקוט משלי תתקנ"ז מובא ג"כ זה המעשה בשם אבא יודן וכן המעשה דרשב"ל ע"ש.

ובמד"ר דברים פרשה ד' ס' ה' מובא ג"כ

חכם גדול וחסיד. וזה לשון הערוך ערך אבדן פי' אבא יודן שמו ולישנא דקלילא קרי לי' אבדן עכ"ל, ועיין סדר הדורות ערך אבדן.

ירושלמי (שבת פ"ד סוף ה"א) רבנן דקסרין בשם רב אבדן עור עוף מותר לכתוב עליו מזוזה, והנה נבון אני בזה ולא אדע אם זה ואבדן שתי בימי רבי, דבשום מקום לא מצינו שנקרא רב אבדן או רב אבא יודן ורק בשמו בעצמו נקרא אבדן או אבא יודן עיין בכל המקומות.

ב. תירוצו על קושית הגאון בעל מלא הרועים זצ"ל.

והנה זה לשון הגאון בעל מלא הרועים ז"ל בספרו בית ועד לחכמים אות א' ס' ע'. אבא יודן ה' אמורא כדאיתא בב"ר פ"י ונ"ל דהוא אבידן המוזכר (בברכות כ"ז ע"ב, וכ"כ התוס' ביבמות ק"ה ע"ב) דבירושלמי גריס אבא יודן, ובגמרא דידן אבדן לישנא קלילא, וקשה דאמר בס"ק דב"ק האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא, אלמא שהוא בהיפוך דבירושלמי הוא לישנא קלילא עכ"ל, ונשאר בקושיתו בלי תירוצו.

ולפענ"ד במכתה"ג נראה דליק משם, דזה לשון הגמ' (בב"ק דף ר' ע"ב) חייב המזיק מבטי' לי' אמר רב יהודה אמר רב האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא ע"ש, וזה לשון התוס' (יבמות ק"ה ע"ב) אבא יודן בירושלמי ואבדן לישנא קלילא ע"ש, והנה לכאורה בירושלמי איתא ג"כ רק אבדן ולא אבא יודן ומה זה דקאמרו התוס' אבא יודן בירושלמי, אך נראה לי דכוונת התוס' הוא על הירושלמי (תוריות פ"ג ה"ד) שהבאתי לעיל דשם נזכר אבא יודן (עיין מה שהבאתי לעיל בשם נוסחת ירושלמי בבלי), וע"ז מורה התוס' אבא יודן בירושלמי היינו ששם נמצא שמו של אבא יודן, ואבדן לישנא קלילא אבל לא ה' כוונת התוס' דבירושלמי נקרא אבא יודן ובבבלי אבדן משום דרק בבבלי נזכר בלישנא קלילא היינו אבדן, דבזה אינו חילוק

המעשה הג"ל, וכאן מובא וזה דמעשה דריש לקיש ח"י שם אדם אחד שנקרא אבין רמאה דלא כבויקרא רבה (אבא יודן רמאה) (ומזה ראי' לגירסת הדקדוקי סופרים (בברכות כ"ז ע"ב) שגרס בהך דר' אבין אבא יודן), ובמדרש תנחומא ראה ס' ה' ג"כ הגירסא ראבין רמאה, בהמעשה דרשב"ל, ועיין מדר' שמות פ' מ"א ס' ב'.

בירושלמי תוריות פ"ג ה"ד מובא המעשה דמדר' ויקרא ר' פ' ק' בשם אבא יהודה, ובנוס' ירושלמי בבבלי שם מגיה אבא יודן ע"ש, ובהך מעשה דריש לקיש הגי' רבהן רמיא ובשנתי נוסחאות רבין ראמי'.

והנה בדקדוקי סופרים (ברכות כ"ז ע"ב) כתב ע"ה דאמר שם בגמרא והא אמר ר' אבין פעם אחת התפלל רבי של שבת בע"ש וכו' ע"ש דהגירסא הוא אבדן ולא ר' אבין, ומביא שם בשם ב"נ ודפוס פ' ואר"ז ה' ע"ש ס' ט"ז, וכתב והיא גירסא אמיתית דמה ענין ר' אבין דהוה מהאמוראים והאחרונים לרבי דאמר עליו ושנה לן פרקין אבל אבדן הוה תלמידו דרבי וכו' וכו' ע"ש, והנה לפימ"ש לעיל מהמדר' ויקרא פ"ה ס"ד במעשה דרשב"ל דאזיל לבצרה ומצא שם לאבא יודן, וכן בילקוט נך רמז תתקנ"ו ש"ל, ואילו במדר' דברים פ' ד' ס' ו' ובמדרש תנחומא ראה ס' ה', ומדר' שמות פ' מ"א ס' ב', הגירסא היא ר' אבין, וכפי הנראה דחד הוא עם אבדן, ואולי זה ג"כ קיצור השם של אבדן בלי הדלת אב"אין אבל נבון אני בזה ולא באתי רק להעיר.

ולפי"מ דאיתא בסדה"ד ערב רבין בר כהנא קומי רבי וכן באות י' אצל ר' יהודה הנשיא כתב מפורש ר' בון בר כהנא קומי, אי"כ לא קשה קושית הדקדוקי סופרים דאפשר דזה ה' הרי אבין בימי רבי כידוע והבאתי ה"פ לעיל דאבין ורבין ובין אחד הוא, ועיין בסדר הדורות וארשא בהג' שם, והסדה"ד ערך ר' יהודה הנשיא אחרי ש"כ רבון בר כהנא קומיה סיים וצ"ע ע"ש.

והיוחסין כתב ד"ל אבדן הוא אבא יודן ותלמיד רבי, תוס' (יבמות ק"ה ע"ב) כ"י והי'

דגם בירושלמי נקרא בשם אבדן כמו בבבלי כן נלענ"ד בעזה"י.

וראיתי בספר מבא הירושלמי ערך זה שכתב וז"ל על הך שכתבו התוס' (יבמות ק"ה ע"ב) אבא יודן בירושלמי ואבדן לישנא קלילא כתב אבל בירושלמי איתא ג"כ אבדן, וכוונת התוס' על הב"ר פ"י ושם איתא אבא יודן, והראשונים כינו לב"ר ירושלמי, עיין פ"ג עכ"ל. ועיין פ"ג ד"ה ומדי דרש"י ז"ל פ' ויגש מ"ז ב' מכנה הב"ר אגדת ארץ ישראל ע"ש. והנה אין כאן המקום לפלפל בזה אם התוס' מכנים להמדר' בשם ירושלמי אך אתפלא עליו למה ה' לו להביא דא' מהב"ר פ"י (ואני הבאתי הרבה מדרשות רבות שנקרא בהם בשם אבא יודן עיין לעיל). ולדחוק עצמו בכוונת התוס' דבתיבת ירושלמי הבינו המדרש רבה, הלא יותר טוב להביא דא' מהירושלמי עצמו (הוריות פ"ג ה"ד ש"ל) שהבא' אני, דשם איתא אבא יודן.

עוד נ"ל בדרך אפשר דכוונת התוס' באמרם אבא יודן בירושלמי כוונתם דזה האמורא בירושל' ה' ובלישנא קלילא קראו אותו אבדן, כדרך עם התנאים הירושלמים שהבאתי לעיל כמה פעמים, אבמרי — אבא מארי, בימי — אבימי, רבמי — ר' אמי, רבסי — רב אסי, רבין — ראבין, רבון ר' בון — ר' אבון, רבינא — ר' אבינא, קים — אליקים, לעזר — אלעזר, לעזר — אלעזר, ועוד ועוד, עיין בהקדמות החומת ירושלים על הירושלמי. ועיין מה שכתבתי לעיל ערך אבא מארי וש"מ. וכוונתם רק לומר דמחמת שהוא היה ירושלמי קצרו את שמו בלישנא קלילא, דשם זה היה רגיל יותר בשמות אנשי ירושלים כידוע. ושמו האמיתי ה' אבא יודן ואין כוונתם לומר דבירושלמי נקרא אבא יודן ובתלמוד דידן דוקא בלישנא קלילא בשם אבדן, דאדרבא בירושלמי ג"כ קראו אותו בשם אבדן בלישנא קלילא. ולפי"ז לא קשה כלום בעזה"י. מ"מ נבון אני בזה כי לשון

התוספות בירושלמי משמע בתלמוד ירושלמי ודריק. ועיין לקמן בשם הג' מהר"ץ חיות.

וליתר שאת אראה לך אשר גם בתלמוד בבלי שלנו נמצא זה השם אבא יודן (יבמות קכ"ב ע"א. אבא יודן איש צידן אמר מעשה בישראל ונכרי שהלכו בדרך וכו' ע"ש. ומצינו שמו בתוספתא אהלות פ' י"ח אבא יודן איש צידן העיד הלכה בשם ר' אליעזר, ובביאור הגר"א שם איש צידן מצידן ע"ש, ואף דנקטי לישנא קלילא לקצר השם בשם אבדן, מ"מ נמצא לפעמים שמו האמיתי בלי שום קיצור ודריק. ועיין בהג' הגאון מהר"ץ חיות (ב"ק ר' ע"ב) שמפרש שם פ"י דהאי תנא ירושלמי הוא שג' שמות אלו באו מחכם אחד ירושלמי אשר היה תופס לשון קצרה והכניסם רבינו הקדוש בסדר שלו כמו שמצאם וכו' ע"ש באריכות וקצרות. ולפי"ז אין מכאן דא' דרק הירושלמי לישנא קלילא קתני ואך ורק זה התנא הירושלמי קיצר מאוד ודריק שם היטב, ועיין בדקדוקי סופרים (ב"ק) הנ"ל אות ג' שיש גירסא דהאי תנא יר' שלמאה, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל בד"ה עוד נ"ל.

והשם אבידן נמצא בתוה"ק אבידן בן גדעוני (נשיא לבני בנימין) במדבר א' יא, וב' כ"ב, ח' ס', ח' ס"ה, ו' כ"ד.

ג. שם מקום שנקרא אבידן.

ומצינו גם שם מקום שנקרא אבידן (שבת קט"ז ע"א) רב לא אויל לבי אבידן וכו' וכו' ע"ש היטב. ועיין (ע"ז י"ז ע"ב, שבת קנ"ב). והרמב"ם במס' ידים פ"ד מ"ז כתב כי שם היו וכוהי היונים, וח"ל קראוהו בי אבידן שיאבדם ד' ע"ש, ואפשר משום דהגיהנם נקרא אבדן. וב"ר פ"ט ד' שמות לאבדן שאול אבדן וכו' עיין (עירובין י"ט ע"א), שאול ואבדן משלי ט"ז י"א אבדן תאכל, איוב ל"א י"ב, אמונתך באבדן תהלים פ"ח י"ב והמינים המסורות

נדונים בגיהנם לחרי דורות, עיין (ר"ה י"ז).
וע"כ קראונו בי אביזן על שם שהחלכים שמה
ענשם באבדון בתגיהגם ויל.

ר' אב"ה. שם תנא או אמורא הנמצא בתלמוד
בבלי וירושלמי.

התוכן: א. ר' אב"ה התנא; ב. ר' אב"ה מקיסרין
האמורא; ג. ר' אב"ה בר רב אחא; ד. אם ר'
אב"ה הג' הוא אמורא או מרבנן סבוראי.

א. ר' אב"ה התנא: ר' אב"ה התנא, נזכר
בבראשית רבה פרק ב', וכ"ה בילקוט בראשית
א' סי' ד', והתחבר שם ר' אב"ה קדם ר' חייא
רבה, ומזה הוכיח הרד"ל בקונטרס מבוא לפרקי
דר' אליעזר שר' אב"ה זה ה' תנא, ומובא בשדי
חמד בפאת השדה מערכת הא' סי' קל"ה אות
ח"י. ראה סדר הדורות, ובספרי ערך ר' חייא
שהוא ר' חייא רבה שהיה תנא, ושם הארכתי.

ב. ר' אב"ה מקסרין: ר' אב"ה השני ה' ^{הוא}
ר' אב"ה מקיסרין. הוא נקרא על שם מקומו
הקבוע "קיסרין". ראה ראש השנה ל"ד ע"א.
תגיגה י"ד ע"א. כתובות י"ז ע"א. ע"ז ל"ט
ע"א. ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. דמאי סוף פ"ב
וסנהדרין פ"א ה"א.

ר' אב"ה מקסרין זה היה תלמידו של ר'
יוחנן ושל ר' אלעזר. רבו ר' יוחנן נזכר בבבא
בתרא פ"ז, תוס' ד"ה מי, פסחים ק' ע"א. תוד"ה
האמר. על רבו ר' אלעזר ראה יומא פ' ע"א.
רשי ד"ה ר"א.

חבריו ובני דורו היו: ר' שמעון בן פוי
— ביצה ל"ח ע"א. ר' חנינא בר פפי — כתובות
פ"ד ע"ב, גיטין כ"ט ע"ב, בבא קמא ק"ז ע"ב,
בבא בתרא קמ"ב;

ר' חייא בר אבא, מוזכר בבא בתרא ל"ט
ע"א. קמ"ב ע"ב. ור' יצחק נפתא, בבבא בתרא
קמ"ב ע"ב.

תלמידו ה' ר' ירמיה, וקראו בנו. ראה
בבא מציעא ט"ז ע"ב, בבא בתרא ק"מ ע"א. ומה
שמצינו בבבא בתרא קמ"ב ע"ב שר' ירמיה קרא
לר' אב"ה דרדקי, ואיך יאמר כך תלמיד לרבו,
זו אינה סתירה, כי תרי ר' ירמיה היו, ור'
ירמיה זה ה' קשיש מר' אב"ה, עיין בקיצור כללי
התלמוד סוף מס' ברכות דכמה ר' ירמיה היו,
ובספרי ערך ר' ירמיה הבאתי ראיות שה' תנא
ששמו ר' ירמיה, ד"ו לשון הגמרא בהוריות
דף ח' ע"ב: דתניא היה ר' ירמיה אומר והוא
תנא, כמ"ש בזה בשדי"ח פאת השדה כללים א'
קל"ה סקרי"א, וראה מגילה ח"י ע"ב ומנחות ל"ב
ע"ב.

ג. ר' אב"ה בר רב אחא. ר' אב"ה בר רב
אחא ה' ריש כלי דרפרם ובנו רב שמואל. ראה
חולין מ"ט ע"א. והוא ר' אב"ה שהקשה לר'
אשי בבבא קמא ק"ז ע"א.

ויש אומרים דר' אב"ה האחרון הזה ה' ^{הוא}
מרבנן סבוראי. וראה בקיצור כללי התלמוד
הנספח למסכת ברכות, דתרי ר' אב"ה הו'.
וכבר כתבתי דלפי ענ"ד ברור דתלתא הו'.
ופלא בעיני על רבינו בעל שארית יוסף בנתיב
השמעיה שמביא שמות האמוראים שהיו שנים
בשם אחד ולא חשיב הך דר' אב"ה, ושמחתי מאוד
למצוא אח"כ בשארית יוסף הנדפס בווארשא עם
הגהות הג"ר ירוחם מאיר ליינער ד"ל, שהעיר
בזה והראה לתשובת חוט השני סי' כ' ע"ש.
וכ"כ דתלתא הוי.

ובירושלמי ברכות פ"ה ה"א רבי אב"ה בשם
רבי אב"ה דרשו את ה' בהמצאו וכו', אך מצאתי
בשינוי נוסחאות שם בירושלמי דבכ"י הגירסא
ר' ירמיה בשם ר' אב"ה, וכן בילקוט ישעיה רמז
תמ"א ג"כ הגירסא ר' ירמיה בשם ר' אב"ה, ועיין
במבוא הירושלמי ערך ר' אב"ה.